

בית דין צדק

שערי שלום

בית שמש

בנשיאות הגר"נ נוסבוים שליט"א והגר"צ וואזנר שליט"א

בס"ד, כ"א בתמוז, ימים שבין פריצת החומה לשריפת הבית, שנת ה"א תש"פ

על חומת האמונה – פסק דין להזהיר גדולים על הקטנים

הובאו לפנינו דברי מינות נוראיים שנאמרו ע"י המרצה-חוקר אוריה עינבל, לפיהם יתכן שחז"ל בימי בית ראשון פירשו חלקים ממצוות התורה כדרך הצדוקים והקראים רח"ל (עפ"ל), ורק בימי בית שני 'התחדשו' חז"ל לפרש את כל המצוות כפי המסורת הנהוגה עד ימינו (עפ"ל), ועשו זאת מאחר שכך 'הסתדר' ו'התאים' להם הפירוש לפי רוח תקופתם ונטיית התפתחות שכלם (עפ"ל).

ולאחר שפנינו אליו ישירות בבקשה לחזור בו מן הדברים, וניהלנו עמו מו"מ ממושך, התרשמנו שהלה אכן מחזיק בדעות כפרניות אלו, ומעוניין להדיח את שומעי לקחו לחשוב כך רח"ל, ולכן אינו מוכן לפרסם לרבים בצורה מפורשת שאין האמת כדעות אלו, ואף מנסה לשווא להיתלות בכל מיני אילנות גבוהים כביכול. וכמובן שכל הדברים הללו המה דברי כפירה וקראות גמורים, שהאומרים יינו יין נסך, והשומעם מחוייב לקרוע קריעה כדן. ובוודאי שדין כל ספריו וכתביו לשריפה כדן כל כתבי הקראים והצדוקים. וכל המסייעים בידו להדיח את הרבים ומחפים עליו מחמת נגיעות של משרות וקירבה משפחתית וכדו', כבדה אשמתם מנשוא, ועתידים ליתן את הדין הן בזה והן בבא, כמאמר חז"ל (קידושין מ.) ש"אין מקיפין בחילול השם". וכמו"כ ברור שגם כל שאר המלמדים והלומדים עם הנ"ל באותו בית מדרש שהקים, חשודים המה מחמת הספק על כפירה ומינות כדרכי הקראים והצדוקים, ויש להישמר מפניהם.

ובאופן כללי יש להגדולים להזהיר על הקטנים וללמדם שכבר צווח רב האי גאון באיגרתו ליהודי קוצ'ין שבהודו (שו"ת הגאונים שערי תשובה סימן ה) והזהירם מפני לימוד הפילוסופיה ומפני הרצון לפרש את מצוות התורה על פי התכונות שבטבע, והרשב"א ובית דינו (בשו"ת הרשב"א חלק א סימן תיז ובספר מנחת קנאות סימן פא) החרימו את הלומדים פילוסופיה וכתבו ש"החטאים האלה בנפשותם מחוייבים כל ישראל להחרימם ולנדותם, ולא יכופר להם העון הזה עד ימותו. אש של גיהנם כלה, וגופם של אלו באש לא נופח באש לא תכבה נתון... עד ישובו בתשובה שלימה, לא ישובו עוד לכסלה, ולא ישימו בתורה ובדברי רז"ל בעלי התלמוד תפלה. וספרים שחקקו אחת מאלה בתוכם, אנו דנים הבעלים כמין, והספרים כספרי קוסמין, והרי הם והמחזיק בהם בנודי ובחרם כיוצא בהם עד שישרפו ולא יזכרו עוד בשמם עד תומם, כמצות התורה: פסילי אלהיהם תשרפון באש ולאבד את שמם. ואשר ישוב ונחם, מן השמים ירוחם ובירושלים של מעלה ושל מטה ינוחם, ותשוב אליו הקללה לברכה, ויצלח לכל מלאכה, ... כי במקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינן עומדין".

וכן כתב הרא"ש בתשובה (שו"ת הרא"ש כלל נה סימן ט) שאין אפשרות כלל לפרש את מצוות התורה הקדושה לפי חכמה חיצונית כלשהי, "כי חכמת התורה היא קבלה למשה מסיני והחכם ידרוש בה במדות שנתנה לידרש בהם ומדמה מילתא למילתא, אף על פי שאין הדברים נמשכים אחר חכמת הטבע אנו הולכין על פי הקבלה, אבל חכמת הפילוסופיה היא טבעית וחכמים גדולים היו והעמידו כל דבר על טבעו ומרוב חכמתם העמיקו שחתו והוצרכו לכפור בתורת משה לפי שאין כל התורה טבעית אלא קבלה". ומוסיף שעל זה אמר החכם מכל אדם "כל באיה לא ישובו, רוצה לומר כל הבא ונכנס מתחלה בחכמה זו לא יוכל לצאת ממנה להכנס בלבו חכמת התורה, כי לא יוכל לשוב מחכמה טבעית שהורגל בה כי לבו תמיד נמשך אחריה, ומחמת זה לא ישיג לעמוד על חכמת התורה שהיא ארחות חיים כי יהיה לבו תמיד על חכמת הטבע ותעלה ברוחו להשוות שתי החכמות יחד ולהביא ראיה מזו לזו, ומתוך זה יעות המשפט, כי שני הפכים הם צרות זו לזו ולא ישכנו במקום אחד".

ובשו"ת הריב"ש (סימן מה) הביא ששאל רבי שמואל הנגיד את רב האי גאון אם מותר להתעסק באותן החכמות והשיב לו ש"למוד התורה יועיל לעצמו ולאחרים שכמותו ויועיל לעמי הארץ כי ימשכם לדרכי התורה והמצוה. ואשר יסיר לבו מזה ויתעסק בדברים ההם יסיר מעליו תורה ויראת שמים ויפסיד באותן הענינים כי יסלק מעליו כל דברי תורה לגמרי... ואם תראה שאותן בני אדם המתעסקים באותן חכמות יאמרו לך כי הוא דרך סלולה ובוה ישיגו ידיעת הבורא לא תאבה להם ודע כי יכזבו לך באמת. ולא תמצא יראת שמים ויראת חטא וזריזות וענוה וטהרה וקדושה אלא במתעסקים במשנה ובתלמוד". והוסיף הריב"ש ש"אין להביא ראיה מהרמב"ם ז"ל, כי הוא למד קודם לכן כל התורה כולה בשלמות הלכות ואגדות תוספתא ספרא וספרי וכולי' תלמודא בבלי וירושלמי כמו שנראה מספר משנה תורה שחבר, וכדי להשיב את האפיקורוס עשה ספר המורה לסתור המופתים והראיות שהביא הפילוסוף לקיים קדמות העולם וכן בענין ההשגחה, ולפי שהיו בזמנו הרבה מישראל נבוכים בעקרי התורה מפני מה שלמדו מן החכמה ההיא".

והחסיד יעב"ץ הקדמון (מגורשי ספרד) בספרו אור החיים (בסוף הפרק החמישי) העיד כי בעת גזירות השמד בספרד האנשים הפשוטים שהאמינו בתמימות בתורה ובמצוות מסרו נפשם ממש על קדושת השם, ואילו האנשים אשר העמיקו בחקר התורה על פי הפילוסופיה והחכמה החיצונית "לא מכרו את אדמתם נחלת העוה"ז על הספק והיו מן כת המשומדים אשר אין להם תקנה".

ובפרט ידועה התנגדותו הנחרצת של רבינו הגר"א מוילנא לעיסוק בחקר היגיון התורה וטעמי המצוות, כנזכר בביאורו לשלחן ערוך (יורה דעה סימן קעט סעיף קטן יג) ובפירושו על הנ"ך (ספר ישעיהו פרק ב פסוק ו), וכן בספר אבן שלמה (פרק יא סימן ד) ובספר עליות אליהו לתולדות הגר"א (בשער מעלות הסולם אות ה) ובספר פאת השלחן (בהקדמה) בשם רבם הגר"א, ובספר תר תורה (להמגיד מפלוצק) כתב בשמו להביא לכך מקור מדברי הגמרא במסכת שבת (קמ עמוד א). והגאון המקובל רבי יצחק אייזיק חבר, תלמידו המובהק של הגר"מ משקלוב (שהיה גדול תלמידיו של הגר"א בקבלה), בספרו פתחי שערים (בנתיב גדלות דועיר אנפין פתח כד וכן בנתיב פרצופי לאה ורחל פתח ו) הסביר שזה היה יסוד החטא הקדמון של אדם הראשון.

והאריך בזה המקובל הגדול בעל הלשם (הידוע בתואר שכתרו לו גדולי דורו "אחרון בעלי קבלת הגר"א") בספר הדעה (חלק ב דרוש ד ענף יט סימן ו) וזו לשונו: "הכלל הוא כי מי שנשתבש באיזה דעה כוזבת רחמ"ל אין תרופה למכתו והוא בכלל מה שנאמר "כל באיה לא ישובו", והוא גרוע בזה מרשע גמור שעובר על כמה עבירות שבתורה, כי הרשע הוא מלא חרטות ומיצר ודואג על חטאיו, ועלול הוא להתודה לכל הפחות לפני מותו, אבל המתחכם בעיניו רחוק הוא מתשובה ויודי מאחר שהוא דרך ישר לפניו, ועליו נאמר (משלי יד) "יש דרך ישר לפני איש ואחריתה דרכי מות". והעיקר המחויב לכל מי אשר בשם ישראל יכונה להאמין באמונה שלימה שכל מה שנמצא בדברי רז"ל בהלכות ואגדות בש"ס ומדרשים הם כולם דברי אלהים חיים, כי כל מה שאמרו הוא ברוח ה' אשר דיבר בם ומסוד ה' ליראיו ... שלא דרשו כרצונם ח"ו אלא רק ברוח ה' אשר דיבר בם ומסוד ה' ליראיו ... וכן כל דבריהם ז"ל אשר בגזירות ותקנות אינם על פי שכל אנושי כלל אלא כולם הם ברוח ה' אשר דיבר בם מקול ה' בכת קול גדול ולא יספך דמתן תורה, והקול הזה היה ממשמש והולך בכל מייסדי התורה שבעל פה, כה תדברו אל בני ישראל וכה תאמרו לבני ישראל. והם כולם גזירות העליון ב"ה אשר האיר ונתגלה לנו ע"י קדושת תורתם וחכמתם". ואחר כך מבאר גם הוא שזה חלק עיקרי מהחטא הקדמון של אכילת עץ הדעת.

ויעוין עוד בספר דעת אמונה (שזכה להסכמה נלהבת מעמוד המחשבה בדורנו הגר"מ שפירא זצ"ל) שהאריך בזה.

ונחזור על הראשונות, שמכיון ששיתנו של המרצה-חוקר אוריה עינבל מכילה דברי כפירה וקראות גמורים, שהאומרים יינו יין נסך, והשומעם מחוייב לקרוע קריעה כדן, הרי בוודאי שדין כל ספריו וכתביו לשריפה כדן כל כתבי הקראים והצדוקים. וכל המסייעים בידו להדיח את הרבים ומחפים עליו מחמת נגיעות של משרות וקירבה משפחתית וכדו', כבדה אשמתם מנשוא, ועתידים ליתן את הדין הן בזה ובבא, כמאמר חז"ל (קידושין מ.) ש"אין מקיפין בחילול השם". וגם כל שאר המלמדים והלומדים עם הנ"ל באותו בית מדרש שהקים, חשודים המה מחמת הספק על כפירה ומינות כדרכי הקראים והצדוקים, ויש להישמר מפניהם.

וע"ז באעה"ח בחיל וברעדה, אוי לן שכך עלתה בימינו

נאם בן ציון י. הלוי ואזנר

נאם ישראל מאיר וייל

נאם פנחס שפירא

Handwritten signature of Pinchas Shpira.

Handwritten signature of Israel Meir Weiler.

Handwritten signature of Ben Zion Y. Levi and Aznari.